

בברכת בורא פרי האדמה, נראה דלישנא דקרא קבעו חכמים. וכן מצאתי אח"כ שכתב הרשב"א בשם הר"י מלוניל. ובפירות הארץ קבעו לשון אדמה מפני ששם אדמה בכל מקום במקרא מורה על קרקע הנעבדת ונשתנית בידי אדם. ולכן קבעו לשון זה

[א"ח"ח 1234567]

בברכה, כלומר אע"פ שהאדם עובדה מ"מ הקב"ה בורא הפרי.

רבי דוד לוריא

מדוע סברה הנמרא שחייב ברכה הוא מן התורה

מנא ה"מ דתנו רבנן וכו'. דס"ד דחייב

מדוע אומרים בברכת הלחם מן הארץ? [א"ח"ח 1234567]

המוציא לחם מן הארץ. כתב הגר"א ב'אדרת אליהו' (פ' בראשית) 'אמרו חז"ל, על פירות הארץ אומר בורא פרי האדמה, שנזרע ונעבד, חוץ מן הפת שעל הפת אומר המוציא לחם מן הארץ, מפני ששבעת המינים מיוחדים לארץ ישראל, ולכן מברכין עליהם על הארץ. וכ"כ הרשב"א (תענית י. הובא בעין יעקב) דסתם 'ארץ' היינו 'ארץ ישראל'.

עוד נראה שאיתא בב"ר (פ"ג-יז) א"ר ב"ר שמעון שרשי חיטה תאנה וחורב בוקעין בארץ נ' אמה.

מבואר דדוקא שרשי חיטה יורדים עד נ' אמה משא"כ שאר ירקות. והנה כתב המלבי"ם (שמות ה) 'ההבדל בין 'ארץ' ובין 'האדמה' הוא ש'ארץ' כולל כל כדור הארץ גם בעומקו ועוביו, ו'אדמה' מציין לרוב רק האדמה למעלה, לא העומק עד לתהום' עכ"ל. ואשר ע"כ חיטה ששורשיה עד נ' אמה, הרי היא יונקת ובאה מן 'הארץ', ואילו ירק שאינו יורד כ"כ עמוק, אלא בא מן 'האדמה', ולא מן הארץ. וכן בפרקי שירה, שירתה של החיטה היא 'שיר המעלות ממעמקים' וכו', ששורשיה בעומק האדמה ולא כשאר ירקות.

רבי משה מנחם הכהן שפירא

בפה"ע לא יצא, רי"ל דנוסח 'שהכל נהיה בדברו' כולל נמי מה שנשתנה למעליותא ונעשה יין, משא"כ בפרי העץ ליכא רמז לחשיבות של יין, וה"ה בפת אם אמר שהכל יצא, אבל אם אמר עליה בפה"א [עייין בשע"ת סי' קס"ז סק"ג מה שדן בזה והביא מהרא"ה והריטב"א דלא יצא], י"ל דברכת בפה"א אינה כוללת מעליותא דפת, והרי יתכן עדיין שהפת והיין הוא כוחו ועוצם ידו ח"ו, ול"ד להא דקי"ל דאם בירך בפה"א על דבר שהוא פרי העץ דיצא, דהתם היינו משום דאין זה מוסיף יותר שבת, ולכך רק תלוי אם נקרא אדמה או לא.

רבי שלמה זלמן אויערבאך

לכאורה פירות הארץ נוספים שאין מברכים עליהם בורא פרי האדמה

חוץ מן הפת שעל הפת הוא אומר המוציא לחם מן הארץ. צריך עיון, דהא בכל מעשה קדרה מחמשת המינין נמי לא מברכין המוציא, אלא בורא מיני מזונות וכן אורז קיימא לן דמברך בורא מיני מזונות ולא בורא פרי האדמה, ורב ושמואל דסבירא ליה אורז לא מברכין בורא מיני מזונות, איתתובו, ואם כן למה אומר חוץ מן הפת הא איכא טובא דלא מברכין בורא פרי האדמה.

רבי צבי פסח פראנק

אוצר החכמה

דאורייתא הוא, והק' בספר פ"י הא מוכח מהמשנה ר"פ מי שמתו דברכה ראשונה דרבנן הוא, וע"ש שהאריך. ויש לישב דעוד יש לדקדק בגמ' מכאן אמר ר"ע אסור לאדם שיטעום כלום קודם שיברך, מאי הוסיף ר"ע, ועוד דלעיל יד. מטעמת אינה טעונה ברכה מוכח דטועם אינו צריך ברכה, אוצר החכמה 1234567

בשלמא לר"ח יש לתרץ דלעיל איירי בטועם ופולט וכאן בטועם ובולע, אבל להרי"ף ורמב"ם דס"ל אפי' טועם ובולע א"צ לברך קשי' [ובדוחק י"ל הך דר"ע דהכא איירי ברוצה לאכול]. וי"ל דודאי להאמת דברכה ראשונה לאו דאורייתא טעימה שרי, אבל ר"ע ס"ל דברכה ראשונה דאורייתא הוא

בדין עיסה הנלווה במי פירות

המוציא לחם מן הארץ. זה כמה קבלתי מכתבו החשוב, ואני עני איש עמוס ולא באתי לידי תשובה קצרה עד היום, הנה כ"ת שאל בעניין הלחם שנלווה במי פירות שיש מקילים לאכלו בלי נטילת ידיים ולברך בורא מיני מזונות, על פי מה שכתב מהרש"ם דאם יש רוב מי פירות אף שלא נשתנה טעמו אינו פת לעניין נטילת ידיים והמוציא.

ועל זה העיר כב' מעל' דמי פירות הנמצאים בשוק בזמן הזה, בדרך כלל מיוצרים באופן שמוציאים חלק המים מזיעת פירות הנסחטים כדי לייצר מהם תמצית שהיא קלה להובלה, ואח"כ חוזרים ומוסיפים מים וחוזרים המי פירות החדשים כמי פירות מעיקרא, ובמי פירות אלה יש להנ"ל רק מיעוט מי פירות ורוב מים, וכתבו כמה גדולים דלפי"ז צריך נטילת ידיים וברכת המוציא וברכת המזון, [ועיין בתשובת תורת חסד חלק א' או"ח סוף סימן ט"ז, ובתשובת הרי בשמים חלק ב', ומה שכתב בשו"ת מנחת יצחק חלק ט' סימן י"ז, והיינו כיון דלא היה תסיסה יחדיו כעין שעושים בהוספת מים בשעת עשיית יין או ביין צימוקים].

ומע"כ העיר מש"ס מנחות נ"ד ע"ב ומשנה טהרות פ"ג כביצה אוכלין שהניחה בחמה

וכו', הניחון בגשמים וטפחו טמאים וחייבין עליהם משום פיגול וכו', ובסוגיא שם הואיל ויכול לשלקן ולהחזירן, וברמב"ם פי"ד ה"ד ממאכלות אסורות, מכל זה יראה דמים שמתווספים באוכל שנצטמק הרי אלו המים מחזירים לאוכל את כל דיגיו קודם שנצטמק, ונשא ונתן עוד בזה בדעת תבונה.

ואומר בעניי כי כבודו דימה רחוקים זה מזה, דלעניין מי פירות ברוב שאר משקים אזלינן בתר רובא, כמבואר או"ח סי' ר"ב ברמ"א ובט"ז, [במג"א סי' ר"ד ס"ק ט] ועוד, וכיון דאזלינן בתר רובא כאילו אין מי פירות כלל רק מים או שאר משקים שמבטלים, ולא אכל זה מי פירות רק שאר משקים, אבל בהא דטהרות שם ובש"ס מנחות, לעולם הגוש של איסור חלב ונבלה קיים, והמים מתבטלים אליו, וכיון שהיה שיעור מעיקרא ונצטמק אין זה אלא הצטרפות לדין שיעור, אבל הבשר או החלב לעולם נשאר אלא שהיה חסר השיעור, וברוב מים עם מי פירות בטל גם מציאות המי פירות על ידי תערובת לח בלח, ושאני האי דסי' תס"ב לעניין מים ביין וכדומה דאיכא התהפכות ע"י תסיסה כמש"כ הגאון חסד לאברהם ועוד מחברים.

הרב שמואל הלוי וואזנר - שבט הלוי

לקמן ולכן אוסר אפי' לטעום, ובדף מח: איכא כמה תנאי דס"ל ברכה ראשונה דאורייתא.

ולפ"ז י"ל דהמקשן ס"ל הואיל ופסק ותנא כיצד מברכין, ולא קתני הרוצה לאכול כיצד

לפי' רמב"ם

לפי' רמב"ם

מברך, משמע אפי' טעימה בעי ברכה, לכך פריך מה"מ. ובאמת למסקנא מותר לטעום וק"ל.

רבי ליב פישלס

ברכת המוציא בלחם ללא גלוטין

המוציא לחם מן הארץ. כבר נתפרסם מכתב מאדמו"ר בעל שבט הלוי שליט"א, ובו נגע במה שכתב [חיטה ללא גלוטין], ונטה קו להחמיר שאין יוצאין בו ידי חובה מצה. ועתה באו אנשים אלו לשאול מה דין פת כזו לכל השנה, לעניין ברכת המוציא וברכת המזון.

לפי' רמב"ם

תנן במתני' (חלה פ"ג מ"ז) 'העושה עיסה מחיטין ואורז אם יש בו טעם דגן חייבת בחלה'. והק' הרמב"ן דאיך ע"י טעם לבד, אף דרובא אורז, מתחייב בחלה, הא בעינן טעמו וממשו כדי שיהי' טעם כשיעור מדאו', והכא לא תלתה המשנה בכמה דגן מספיק בתוך התערובות. וכ' הרמב"ן דבירוש' איתא דאורז נגרר להיות כחטים, וע"י שמעורב עם חיטין נעשה ממש כחיטין ובאורז עצמו יש חיוב חלה, ועיי"ש בהל' חלה לרמב"ן שהאריך לבאר. והרא"ש כ' דמעיקרא ל"ק קו' הרמב"ן, דאכן אם טע"כ דאורייתא אזי נהפך

ההיתר להיות כאיסור ממש, והא דמצריך הירושלמי טעמא דגרירה זהו משום דין אחר. והוא דבעי' לחיוב חלה מין שבא לידי חמוץ, וא"כ אפי' שיש טעם מ"מ לא אתי האורז לידי חימוץ, וע"ז קאמר בירו', דאכן אתי האורז לידי חמוץ ע"י טבע הגרירה שיש באורז עם חיטין.

ולכאור' חזינן מהרא"ש דס"ל דתנאי שיש כדי לחייב בחלה בא לידי חמוץ, לא סגי דהמין בא לידי חמוץ, אלא דבעינן חמוץ בפועל ממש. דהא מצד דין טכ"ע הי' מספיק טעם דגן לבד כדי לחייב בחלה, ומ"מ כיון שאין חמוץ בפועל לאו אתי לכלל חיוב. ובעינן באמת שיהי' בו חמוץ וזה בא ע"י טבע הגרירה שיש באורז עם חטים שבאים לידי חמוץ.

ומצאנו בחזו"א דמאי סי' י"ג אות י' בסופו דשאר מינים שאינם בדין גרירה בעינן טעמא ורובא דגן, וכ' שם מיהו יש לעיי' למה לי רובה בכזית בכא"פ ליסגי כמו באיסורים [היכא דאיכא ה' רביעית דגן] וכו' א"נ אם רובא מדבר שלא בא לידי חמוץ גם המיעוט אבד את החמוץ ובטל שם דגן מיניה, עכ"ד. וחזי' ברור דאם אינו בא לידי חימוץ מצד איזו סיבה, אף שמצד גופו הוא בכל תנאי דגן, אלא משום דבר חיצוני מונע ממנו החמוץ לא הוי עלה שם דגן, וכ"ש בנדון דילן דלא הוי עלה שם דגן ואין יוצאי' י"ח בפסח.

רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ו הל' ז' כתב 'זה הכלל כל שמברכים עליו ברכת המזון יוצא בו ידי חובתו [דמצה], וכל שאין מברכין עליו ברכת המזון אין יוצא י"ח'. ומשמע מלשון הרמב"ם דהכלל נאמר באופן כללי. ולא רק על מה שנקט שם בהאי הלכה דאינו יוצא י"ח

רבי עקיבא חידש שחייב לברך לפניו אפילו
על מעימה

מכאן אמר ר"ע אסור לאדם שיטעום
כלום קודם שיברך. איתא בברכות ריש פר'
1234567

כיצד מברכין דף לה. כיצד מברכין על
הפירות על פירות האילן כו'. גמ'. מנא הני
מילי דתנו רבנן קודש הלולים לה', מלמד
שטעונים ברכה לפנייהם ולאחריהם, מכאן

מזונות ודאי שייך, דגם על אורז מברך בורא
מיני מזונות, ולענין ברכה אחרונה ג' דיברך
על המחיה ויוצא י"ח. כ"נ לומר בענין זה
בס"ד.

הרב שלמה זלמן אולמן

בגדר חיוב ברכת הנהנין

מנא הני מילי דתנו רבנן קדש הלולים לד'
מלמד שטעונים ברכה לפנייהם ולאחריהם,
מכאן אמר ר"ע אסור לאדם שיטעום כלום
קודם שיברך. רצ"ע מה בא רבי עקיבא להוסיף
על תנא קמא. ועיין בזה בצל"ח, וכתב שם
דר"ע הוסיף טעימת כלום, והיינו פחות
מכשיעור, דמת"ק לא שמעינן לה שהרי השוה
ברכה ראשונה לאחרונה.

ובהמשך הסוגיא, "אשכחן לאחריו לפניו מנין,
הא לא קשיא דאיתא בק"ו, כשהוא שבע
מברך כשהוא רעב לא כ"ש, אלא סברא הוא
אסור לו לאדם שיהנה מן העוה"ז בלא
ברכה". ומייתנין עלה ת"ר אסור לו לאדם
שיהנה מן העוה"ז בלא ברכה וכל הנהנה מן
העוה"ז בלא ברכה כאלו מעל וכו'. ודין זה של
ברכה להוציא מידי מעילה, לכאורה הוא דין
אחר ואינו ענין לדין ברכה שלאחריה.

והנה בגמ' לקמן נ"א ע"א, בעו מיניה מרב
חסדא מי שאכל ושתה ולא ברך מהו שיחזור
ויברך וכו' אמר רבינא הלכך אפילו גמר

במצה של איסור, אלא משמע בסתם דהוי
כלל גמור.

ובמג"א סי' קס"ח הביא דברי הגמ' ברכות ל"ז
ב' דהגמ' משוה דין המוציא לענין פירורין
דיוצא י"ח במצה. וה"ה לענין ברכה מברכי'
המוציא וברהמ"ז. ומשמע מסקנת הפוסקים
דאכן כלל גמור לכל הענינים דמה דנחשב פת
לגבי מצה נחשב פת לגבי המוציא וברהמ"ז.

ובבואנו לענין הלכה, הנה המג"א הנ"ל כתב
דברו לגבי טריתא, והוא עיסה שנשפכת והוא
מתפשט על ונאפה, דכתב המחבר שם סעיף
ט"ו דאין עליו תורת לחם כלל. ואפי' בקבע
סעודה ע"ז, ובא מג"א לחלוק אמחבר וחזוק
דין שכ' בטור דבקבע מברך המוציא אף דל"ה
לחם לגבי חלה כמו שמצינו במ"פ דלהרא"ש
פטור מחלה ומברך המוציא. והנה בזה כבר כ'
במשנ"ב דמידי ספיקא לא יצא. וכ"כ בשו"ע
הגר"ז, ובסידור כ' הגר"ז דסברת המחבר,
דתליא בחלה, ואם פטורה בחלה. ה"ה לענין
המוציא לא מהני קביעות סעודה שיאמרו
המוציא.

וא"כ לענין ברכה י"ל בכל אופן בומ"מ, כמו
דנקט המחבר בכל סוגי פת הבב"כ מזונות,
דספק ברכות להקל. וגם על הצד דאינו בא
לידי חימוץ הוי חסרון לגבי המוציא, מ"מ
לענין בומ"מ ודאי אין תנאי שצריך שיבוא
לידי חימוץ, ואיך שלא יהי' ברכה שלפניה

הדפסה

קודש הלולים להכא הוא דאתא, הא האי מבעי לי' חד דאמר רחמנא אחלי' והדר אכלי' ואידך דבר הטעון שירה טעון חילול כו', וא"כ יליף גזירה שוה, אשכחן לאחריו לפניו מנ"ל, הא לא קשיא דאתי בקל וחומר, כשהוא שבע מברך כשהוא רעב לא

אמר רבי עקיבא אסור לאדם לטעום כלום קודם שיברך עכ"ל. יש לדקדק, מאי הוסיף רבי עקיבא, וא"ל דהוסיף דאסור לטעום כו', קשה מנ"ל, והאיך מוכח מקרא זה דאסור לטעום כו' דאמר רבי עקיבא מכאן כו'. ואמרתי דבר פשוט, דהמקשן הקשה והאי

דמכל מקום מברך אח"כ ברכה ראשונה, ופי' בעמק ברכה משום דהוי דיחוי מעיקרא שהרי קודם שבלען כבר לא היה יכול לברך.

ומרן הרב זצ"ל אמר ג"כ ככל הנ"ל, וביאר בזה מה שהבאנו לעיל מהצל"ח שעמד בנדון הת"ק ור"ע דברייתא, וביאר דלתנא קמא יסוד חיוב ברכה לפניו הוא שוה לאחרים, ומשום הודאה. ולרבי עקיבא יסודו הוא מדין איסור הנאה מן העולם בלא ברכה, ולכן אסר אפילו טעימה. וזהו שנקט ר"ע בלשון "אסור".

ובזה אמר מרן הרב לבאר דעת תר"י שכתבו דבפחות מכשיעור מברך על כל המינים שהכל נהיה בדברו, וביאר בזה משום דמדין אסור לאדם ליהנות מן בלא ברכה סגי בברכת שהכל להוציא מידי מעילה, ורק מדין תקנת ומצות הודאה צריך לברך ברכה פרטית, והאריך בזה עוד.

רבי יוסף שלמה כהנמן

אם ידעו הסברא לחייב ברכה מדוע שאלו מנא הני מילי

מנא הני מילי. כתבו התוס' (ד"ה כיצד) בתירוצו א', דהכיצד דנקט הוא משום דהכא סברא הוא לברך כדמסיק בגמ' דאסור ליהנות מן העוה"ז בלא ברכה. ולכאורה דאם הוא דבר ברור כל כך שהוא כמו מפורש כבר ששייך

סעודתו יחזור ויברך, ומייתי ראיה מברכת הטבילה דמברכין אחר טבילה, ומסקינן ולא היא התם מעיקרא גברא לא חזי והואיל ואידחי אידחי. ומבואר, דאי לאו טעמא דדיחוי שפיר היה צריך לברך ברכה ראשונה לאחר שכבר אכל, ורק משום טעמא דדיחוי הוא דלא מברך.

ובעמק ברכה ענין ברכות הנהנין סי' א' תמה ע"ז, דאמאי בעי לטעמא דדיחוי ומהו כל הנדון בכלל שיברך אחר אכילה ברכה שלפניה, דהרי עיקר ברכת הנהנין הוא משום שאסור ליהנות מן העוה"ז בלא ברכה, וכיון שכבר עבר על האיסור מה שייך שיברך אחר האכילה להוציא מן האיסור. וכתב דמזה מוכח דבברכת הנהנין איכא תרי דיני, חדא דין איסור מהך דאסור ליהנות מן העוה"ז בלא ברכה, ועוד יש דין מצוה של ברכה שתקנו מלבד הדין ברכה של הפקעת האיסור אכילה, וזה ילפינן מק"ו דלאחריו מברך לפניו לא כ"ש. ועל כן לאחר האכילה, אף שמצד האיסור ליהנות בלא ברכה כבר א"א לתקן כיון שכבר נעשה האיסור, אבל מצד מצות ברכה דילפינן מק"ו מייתי שפיר מטבילה, דאפשר לברך אף לאחריה. וכתב שם לבאר לפי"ז דעת הרא"ש, דס"ל דבשכח והכניס משקין לתוך פיו בלא ברכה דתניא דבולען,

כל שכן. והקשה הרא"ש (שם פרק ו סימן טז), והאיך יוכל ללמוד לפניו בקל וחומר מלאחריו, א"כ נימא דיו להיות כנדון, מה לאחריו צריך שיעור ה"נ לפניו ע"ש. ממילא נשמע מהדין, אי ילפינן מלאחריו צריך לפניו שיעור כקושית הרא"ש, אבל אם יש לנו לימוד על ברכה לפניו, מוכח דאפי' על

טעימה בעלמא צריך לברך, דאל"כ ל"ל קרא נלמוד מלאחריו, וזהו שאמר רבי עקיבא מכאן אסור לטעום כלום כו', מכאן דיש לנו הלולים להורות על ברכה שלפניו ולאחריו וק"ל.

רבי יהודה אשכנזי מטיקטין

לומר ע"ז כיצד מברכין אף שלא נקט כלל דאיכא חיוב לברך מה שיך למישאל מנה"מ. ונראה דמצד הסברא היה סגי בהאמונה הגדולה שה' הוא הנותן לחם וכל הדברים, ומשלו אנחנו אוכלים ונהנים, וממילא כיון שלא כל אדם בטוח בנפשו שבכל עת ממש יחשוב בידיעת אמונה זו יש לו לברך להזכיר זה בפירוש בפיו, שלכן שיך לשון כיצד אף שלא היה זה חוב ממש, משום דהיה יכול לסמוך שהוא זוכר בכל עת תמיד בלבו ובמחשבתו, אבל מכיון שנקט המתני' דינים כיצד מברכין משמע שהוא חוב לברך בפה, שלכן בעי ע"ז מנה"מ שהוא חוב דע"ז שיהיה חוב ליכא סברא מוכרחת לכל.

ויסוד לזה מד' רבנו יונה, דכמו דלאחריה צריך שיעור כזית לאכילה ורביעית לשתייה, דאחרי אכילה ושתייה טעונה ברכה, ה"נ לפנייה צריך שיעור לברכה המיוחדת, ועל כל שהוא מברכין שהכל ולא ברכה המיוחדת, הרי דתרתני בי' דלענין ברכה המיוחדת צריך ג"כ אכילה ושתייה, ועל כל שהוא זהו רק מדין אסור ליהנות ולטעום מן העוה"ז בלא ברכה, ולזה נאמר דין ברכה דשהכל, שלא יהיה נהנה בלא ברכה, אבל דין ברכה המיוחדת לא נאמר רק באכילה ושתייה כמו בלאחריה, דאז הוא מדין טעונה ברכה לפנייה ולאחריה, משום מצוה מד"ס.

רבי משה שמואל שפירא

רבי משה פינשטיין

האם יש איסור לאכול בלא ברכה. אסור להנות מהעולם הזה בלא ברכה. רמב"ם הלכות ברכות פ"א ה"ב. וכן אם הריח ריח טוב מברך כו', וכל הנהנה בלא ברכה מעל. נ"ב: יש לעיין מה הוסיף מה שכתב מעל, איזה נפק"מ יש בזה, הלא כבר כתב שצריך לברך. ונראה שיש כאן חידוש שלא רק שיש מצווה לברך אלא שיש איסור לאכול. ואם היה אנוס שאינו יכול לקיים מצווה זו של ברכה מ"מ אסור לו לאכול, ולענין ברכת

במה נחלק רבי עקיבא על תנא קמא

מנא הני מילי כו'. נראה דבברכת הנהנין נאמר תרתי, חדא מצות עשה מד"ס לברך לפנייה ולאחריה, כמו מה"ת לאחריה בברכת המזון, ומלבד זה נאמר איסור לטעום בלא ברכה וכאילו מעל, וזהו לפנייה, וכמו שהביא הרמב"ם אלפניה, אבל אחריה ל"ש רק דין טעונה ברכה, ולא האיסור ליהנות.